

בלפולא דאורייתא

שיעורו של הנאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי דעה

פרשת ויקרא – זכור תשפ"ד

גיליון מס' 15

הערות בענייני פורים

בשבת, ועל כן יצא יד"ח ממי שלא קיבל שבת [ולכאוי היה מקום לדון שכל כמה שמחויב לשמוע מגילה הרי זה בכלל התקנה דשמא יעבירו ד' אמות], ונדון זה תליא בשאלה אחרת האם דין התוספת שבת נחשב שהשתנה התאריך, וממילא לא יועיל שישמע שוב את המגילה.

והנה ידועים דברי הט"ז [או"ח סי' תרס"ח סק"א] שמי שקיבל את יום שמיני עצרת יכול לאכול מחוץ לסוכה, כיוון שהתוספת משנה את התאריך, וכבר אי"ז סוכות, ובחזו"מ פסח תשע"ו שמעתי מהגר"י רוזן שליט"א שלפי דברי הט"ז הוא הדין שמי שקיבל שבת בפלג המנחה של צאת שביעי של פסח יהיה מותר לו לאכול חמץ, ואמר שלא נראה לחלק בין עשה ללאו, אולם יש לחלק מטעם אחר, ששמיני עצרת הוא סתירה מהותית לסוכות, ומשא"כ שבת שאינו סתירה מהותית לפסח, ובחזו"מ פסח תשפ"ג הסתפק מרן הגר"ד לנדו שליט"א מאחר שבשנה זו יו"ט ראשון היה ביום חמישי, וא"כ בחזו"ל היה יו"ט שני ביום שישי, וא"כ אסור לאכול חדש עד מוצאי שבת, והסתפק האם מותר לאכול חדש לאחר צאת בכוכבים של מוצאי שבת, כשעוד לא הוציא שבת, כלומר האם דמי לדברי הט"ז, או לנדון בחמץ, דהיינו שהלא אין סתירה מהותית בין מוצ"ש לבין אכילת חדש, או שאין לחלק בזה.

ד'. שמעתי שמועה שאינה מוסמכת, שפ"א בפורים המשולש נפטר הבעל קורא שקרא את המגילה ביום שישי בשיבת בריסק, וחששו שלא יצאו יד"ח, כיוון שהחויב המקורי הוא בט"ו, ואותו בעל קורא לא היה מחויב בדבר, ועל כן מקפידים לקחת בעל קורא צעיר, ועוד שמעתי שנכדו של הגרא"י הלוי סולובייציק שליט"א נעשה בר מצוה בט"ו בפורים המשולש, וא"כ הלא קוראים את המגילה בי"ד, ואמר הגרא"י שיקרא את המגילה בשבת, למרות שיש איסור לקרוא בשבת, משום החשש דשמא יעבירו, אולם כל זה דווקא במצווה המיועדת לרבים, ולא במצווה של יחיד, דע"ז לא גזרו, והביא רא"י ממילה, שלא גזרו שמא יעבירו, למרות ששם הרבה יותר מצוי, שהמוהל והתינוק לא נמצאים באותו מקום, וע"כ שבמצווה של יחיד לא גזרו.

וידידי הרה"ג רפאל פיינשטיין שליט"א כתב לי בזה - ראיתי בספר הנהגות ופסקים (הגר"ח זוננפלד) הלכות פורים וקריאת המגילה, שהתיר מטעם אחר. קטן שנעשה בר מצוה בשבת פורים המשולש, צריך לקרוא את המגילה בשבת. במגיה שם כ' טעם כיון שחויבו בע"ש היה רק מצד חינוך ובשבת חייב מצד

א'. שמעתי שפ"א קרא מרן הגר"י להגר"ח גריינימן זצ"ל שיקרא לו שוב את המגילה, והסביר שבעל הקורא הקבוע לא קרא את עשרת בני המן בנשימה אחת, ועל כן רוצה לשמוע שוב, והקשה הגר"ר מנחם כהן שליט"א שהלא ידוע יסודו של הבית הלוי [ח"ב סי' מ"ז] שאי אפשר לקיים מצוה בהידור לאחר שיצא יד"ח, ותירץ שיש חילוק בין הידור מצוה לבין יצא בדיעבד, דהיכא שיצא בדיעבד יכול לקיים שוב את המצווה כתיקנה, ולענ"ד אי"ז ראייה, דאפשר שמיד ששמע הגר"י את הבעל הקורא קורא שלא בנשימה אחת, כיוון שלא לצאת יד"ח, וכן מסברא יש לתמוה דמה החילוק בין דיעבד להידור, שהלא הסברא של הבית הלוי היא שלאחר שיצא יד"ח כבר אינו יכול לקיים שוב פעם, וא"כ לכאוי אין סברא לחלק ביניהם, אלא שהעירוני שלכאוי הגר"ח גריינימן קרא את המגילה בלי ברכה, וא"כ בוודאי שעדיף לשמוע את המגילה עם ברכה, מאשר לשמוע את עשרת בני המן שלא בנשימה אחת, וצ"ל שבקריאה השנייה קראו למי שעדיין לא שמע, ועל כן בירכו שוב.

ב'. ועוד שמעתי מהגר"ר מנחם כהן שליט"א על יר"ש המקפיד שלא לטעום כלום בפורים, עד הסעודה, מחשש שיצא בזה יד"ח סעודת פורים, שהלא ידועים דברי הבית הלוי שאי אפשר לעשות הידור מצוה לאחר שיצא יד"ח, ועוד טען שאסור לאכול לפני מצוה, וכמו שלא אוכלים קודם שמיעת המגילה. ולענ"ד יש לענות על ב' הטענות, א' שיכול לכוין בכוונה הפכית שלא לצאת יד"ח, וממילא אין חשש שיצא יד"ח באכילה זו, ב' על הטענה שאסור לאכול קודם המצוה, הלא הטעם שאסור לאכול קודם המצוה הוא שמא ימשך אחר שולחנו, ולא יקיים את המצווה, וא"כ יעשה תנאי שאם לא יאכל סעודת פורים, הרי שיצא יד"ח באכילה זו, ואם לאו הרי שאינו מכוין לצאת יד"ח באכילה זו.

ג'. באדר תש"ע התפללתי ערבית בביתו של מרן הגרא"י ל שטיינמן זצ"ל ושאלוהו על מעשה שהי' בישיבה אחת שאחד הבחורים אמר שהבעל קורא דילג על אחד השמות בעשרת בני המן, ובעל הקורא ושאר הציבור הכחישו טענה זו, ובסוף היום התברר שהיה מכשיר הקלטה שהקליט את הקריאה, והתברר שהצדק עם הבחור המעורר, אלא שהיה מדובר ביום שישי, וחלק מהבחורים כבר קיבלו שבת, ונשאל הגרא"י ל מה יעשו הבחורים, ואמר הגרא"י ל שיצאו יד"ח ממי שלא קיבל שבת, כיוון שפורים אינו סתירה בעצם לשבת, אלא שאסור לקרוא

עצמו, שהרי עיקר זמן קריאת המגילה הוא בשבת ורק משום גזירת שמא יעבירונו ד"א ברה"ר תיקנו חכמים שלאחר כנסת הגדולה לקרותה בי"ד [עיי'ן רש"י במגילה ה' א' ד"ה ערב שבת], ובנידון דידן כיון דהוי מילתא דלא שכיחא לא גזרו בי רבנן, וכפי המבואר בכיצה (יח, א) לענין כלי שנטמא ביום טוב, ואף לפמש"כ בשו"ת הרד"ך בית כ"ח חדר ה' [הובא במל"מ פ"ד מהל' מלוה הי"ד ד"ה כתב מהריב"ל] דהא דאמרינן מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן היינו דוקא במה שגזרו והחמירו, אבל בדבר שאינו גזירה אלא שרצו לזכות ולתקן לא אמרינן כן, מ"מ הכא אף לטעמא דרב יוסף במגילה (ד, ב) דאין קורין בשבת מפני שעניניהן של עניים נשואות במקרא מגילה, כיון דלא שייך טעם זה לגבי קריאת הקטן, שוב שפיר צריך לקרוא בשבת. אך מה שיש לעיין זה איך הורה להתיר קריאת המגילה לאותו שהגדיל והרי הוי מוקצה, ויל"ע לד' הגרי"ח זוננפלד, ויתכן לומר בכמה אופנים, אך האופן הפשוט י"ל דמירי שיחדו מער"ש לזה, וא"כ במעשה דהגרא"י ג"כ צ"ל דיחדו מער"ש לזה, ויל"ד דאולי מהני גם בלא ייחודן.

ה'. כתב הצפנת פענח [ח"ג השמטות להל' גירושין] שהציבור צריך לקרוא את כל העשרת בני המן בנשימה אחת, כיוון שעל דין זה שצריך לקרוא בנשימה אחת, אין דין שומע כעונה, דהיינו שהבעל קורא לא מעתיק את המצב שלו לשומעים, ודמי לדברי הבית הלוי הנודעים שאמר לבאר מדוע אין בנשיאת כפיים דין שומע כעונה, משום שיש דין "בקול רם", ואת זה אי אפשר להוציא בדין שומע כעונה [ואומרים בשם הרב מפוניבז' שאמר טעם אחר, משום שלא שייך להעתיק את ה"באהבה"], וראה בספר מנחה חריבה [סוטה לח, ב] להגר"פ אפשטיין זצ"ל ראב"ד העדה החרדית שכתב שדברי הבית הלוי נאמרו לאחר שנשאל מדוע לא עושים בברכת כהנים שומע כעונה, אולם לאחר ששמע שבאיטליה המנהג לעשות ברכת כהנים ע"י שומע כעונה חזר בו, וכשאמרתי דבר זה להגאון רבי נחום שיינין שליט"א אב"ד תל אביב אמר שבכל אופן יש את הנצי"ב שאומר כך, שא"א להוציא בברכת כהנים משום שומע כעונה, אולם החזון איש נחלק בזה על הבית הלוי, וס"ל ששומע כעונה מעתיק את המצב בו נמצא המשמיע, וראיתי שהגרש"ש קרליץ זצ"ל בבחרותו שאל את הגאון רבי יונה קרפילוב הי"ד שאם נאמר שיש דין שומע כעונה בברכת כהנים, א"כ כל אדם שיעמוד ליד צדיק ויברך, והצדיק ישמע, וכי יחשב ברכת צדיק, וענה לו הגר"י קרפילוב עפ"י הירושלמי בגיטין בפרק הניזקין שנאמר בו שאל יאמר אדם שאיך כהן זה שעובד עבירות יברכני, אלא הקב"ה מברך, שנאמר "ואני אברכם", ושונה מברכת צדיק [ועפ"ז כתב הגר"י אדלשטיין שליט"א בקונטרס ישא מדברותיך עה"ת שאין מעלה לשמוע ברכת כהנים ממספר גבוה יותר של כהנים, כיוון שבלא"ה זו ברכה של הקב"ה, ולענ"ד אינו מוכרח דכמו שיש ענין לשמוע בכל יום מחדש, אפשר שכשיש יותר כהנים ישנה עוד ברכה], ולפ"ז יש לדון עוד במה שנסתפק הגאון רבי מאיר סולובייצק זצ"ל [ראה בספר דחזיתיה לרבי מאיר ח"ב עמ' 300] האם כששומע ברכה מכהן אחד שמקיים מצוה מדרבנן, ישנה ברכה מה"ת, וכדברי החזו"א [שביעית סי' י"ח ס"ק כ"ה] לענין שמיטה, שבאף בזה"ז דשמיטה דרבנן, מ"מ איכא "וציויתי את ברכתי" מה"ת, ולענ"ד יש לחלק, דבשמיטה הלא סו"ס מחמת ציווי ה' אינו עובד, ושאלת "מה נאכל" בעינה עומדת, משא"כ בברכת כהנים דל"ש טעם זה, סו"ס ליכא התנאים ל"ואני אברכם" מה"ת.

ו'. יש להקשות על מה שמצוי שאדם שומע את הקריאה מבעל

קורא, ולדעתו הבעל הקורא טעה באחת המילים, ומתקנו, אלא שהבעל קורא לא תיקן את עצמו, ועל כן השומע מתקן לעצמו תוך כדי קריאה בחומש, ויש להקשות שלשיטתו הבעל קורא לא קרא טוב, וא"כ אינו יכול להוציאו מכאן ואילך, כיוון שזו קריאה חסרה, ובשלמא אי נימא שהגדר בשומע כעונה שזה רק על מציאות הקריאה, ולא על הדין שצריך לצאת ידי חובה, אתי שפיר, דסו"ס שמע את הקריאה כולה חוץ מאותה מילה באופן תקין, אולם אי נימא דלא מהני שומע כעונה לחצי ברכה, א"כ איך יכול לצאת יד"ח מבעל קורא שלשיטתו הבעל קורא לא יצא יד"ח, ושמא נאמר שיכול לתלות שהוא לא שמע טוב, ולא שהבעל קורא טעה, וצ"ע.

ז'. מעשה שהי' עם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שנתן צ'ק לועד הרבנים למתנות לאביונים, והגיע עשיר שרצה את הצ'ק המקורי של הגרי"ש, והסכים לשלם עליו כפול עשר מהסכום הנקוב בו, אלא שאם כן הצ'ק לא יופקד [כפי שהיה בעבר, וכיום ישנה אפשרות להפקיד את הצ'ק ע"י צילום], ודן הגר"י זילברשטיין שליט"א האם נחשב שמקיים הגרי"ש מצוות מתנות לאביונים, שהרי למעשה הגרי"ש לא נתן מכיסו כלום, ולא זכיתי להבין הגדון בזה כלל, שהלא אם אדם מצייר ציור שעולה בשוק סכום כסף, ונותן את הציור לועד הרבנים כדי שימכרוהו ויתנו את הכסף לעניים, בוודאי שיצא יד"ח מתנות לאביונים, וא"כ הגרי"ש הוא כביכול כמו אותו צייר, שהרי אנשים מוכנים לשלם על כתב ידו סכום גדול, ואם היה מדובר באדם יחיד שמוכן לשלם על כך כסף ניחא, אבל ברגע שיש שוק של אספני יודאיקה, הרי שזה נחשב שיש ביקוש למוצר זה, ואמנם כמובן אין שוק בסכום גדול, אבל בכל אופן במחיר של יותר מאלף נ"ו, הסכום שהיה כתוב בצ'ק, ע"י פרי מגדים שהובא במשנה ברורה [סי' תרצ"ד סק"ב], וצ"ל דהגר"י"ש חשש לדעה שלכתחילה יש לתת כסף או מאכל, ואמנם צ'ק נחשב ככסף לענין זה, אבל לא ציור, אכן מסברא תמוה לומר שלא יצא יד"ח באופן זה שהעני או גבאי הצדקה יכול לפדות את הצ'ק, אלא שהגבאי החליט למכור את הצ'ק, שסו"ס טובת העניים התקיימה, וצ"ע.

ח'. שמעתי ממו"ח הגר"י טולידנו שליט"א דשונה דין סעודת פורים מסעודה שלישית, דבסעודה שלישית מי שנטל ידיו כמה דקות קודם השקיעה, קיים מצוות סעודה שלישית, מכיוון שיש דין אכילה ועונג שבת, ולמעשה אכל כזית בשבת, כיוון שהעונג הוא מצד עצם האכילה, אולם בפורים דין הסעודה הוא מדין שמחה, והיינו גם על ידי שתיית יין וכו', ועל כן מחויב להיות בשלב של שמחה בסעודה, בפורים עצמו.

לע"נ חטון קלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון

במייל zx0527103930@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים בקו פלפולא

דאורייתא 074-7964884 וכן בקל הלשון

תחת השם הרב רפאל סוויד

השיעור מתקיים מידי יום רביעי בשעה

23:15-23:45 בביהכ"ס היכל אברהם צבי

רח' נחשוני 3 ב"ב